

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА ТУРИЗМ СОҲАСИНИ РИВОЖДАНТИРИШ БОРАСИДАГИ ИСЛОҲОТЛАР

Ерметов А.А.

Ўзбекистон Миллий университети, т.ф.д., профессор

Аннотация: Ушбу мақолада Ўзбекистонда туризм соҳасининг ривожланиши, давлат томонидан у билан боғлиқ амалга оширилаётган ислоҳотлар, жаҳон тажрибаси ҳамда мазкур йўналишда республиканинг дунё ташкилотлари билан интеграцияси масалалари хусусидаги мулоҳазалар ўрин олган.

Калит сўзлар: Ўзбектуризм, WTO, Евро комиссия, қарор, иқтисодий тараққиёти, “Ипак йўли” туризм халқаро университети, туризм инфратузилмаси

Бугунги кунда туризм соҳаси жаҳоннинг кўплаб мамлакатлари иқтисодиёти таркибида салмоқли ўрин эгаллайдиган тармоқ даражасига кўтарилган бўлиб, туризм мамлакат иқтисодий тараққиёти ва халқнинг фаровонлигини таъминлаш, жойларда янги иш ўринлари яратишда муҳим ўрин тутади. Мустақиллик йилларида Ўзбекистон Республикасида туризм саноатини иқтисодиётнинг етакчи тармоғига айлантириш мақсадида “Ўзбектуризм” Миллий компаниясининг ташкил этилиши [1, 5], туристик соҳа ривожининг тўғри баҳоланиши, унинг келажак истиқболларини белгилаб олишда муҳим роль ўйнади. Ўзбекистон 1993 йилда Жаҳон туризм ташкилоти (WTO)га аъзо бўлди. 1994 йили Ўзбекистон туризм соҳасида ўз лойиҳалари билан Индонезиянинг Бали шаҳрида Жаҳон туризм ташкилоти ассамблеясининг X сессиясида иштирок этди [2]. Шунингдек, Ўзбекистоннинг WTO Европа комиссияси раёсати аъзосига айланиши, кейинги йилларда ушбу соҳага қаратилаётган жиддий эътибор, республикага келаётган хорижий сайёҳлар оқимини кўпайтириш борасида кенг кўламли ислоҳотларнинг амалга оширилиши билан боғлиқ бўлди.

Кейинги йилларда ҳам Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш ва келажақда жаҳон андозалари даражасида сайёҳлик индустриясини йўлга қўйиш учун ташкилий-ҳуқуқий асослар қабул қилиниши давом эттирилиб, мазкур соҳани ривожланиши учун давлат томонидан яратилаётган имкониятлар янада кенгайтирилди. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1999 йил 15 апрелдаги “2005 йилгача бўлган даврда Ўзбекистонда туризмни ривожлантириш давлат дастури тўғрисида”ги Фармони [3], 2006 йил 17 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори [4], 2016 йил 2 декабрдаги “Ўзбекистон Республикасининг туризм соҳасини жадал ривожлантиришни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги [5], 2017 йил 7 февралдаги “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони [6], 2017 йил 16 августдаги “2018-2019 йилларда

туризм соҳасини ривожлантириш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарори [7] бу борадаги ишларни янги босқичга кўтарди. Мазкур ҳужжатларга кўра, туризмнинг анъанавий тармоқларидан ташқари тиббий, рекреация, агро ва экотуризм йўналишлари бўйича алоҳида дастурлар қабул қилиниши ҳам белгилаб қўйилган. Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш, туризмни миллий иқтисодийнинг стратегик соҳасига айлантириш ва юқори кўрсаткичларга эришиш мақсадида 2019 йил 18 июлда янги таҳрирдаги Ўзбекистон Республикасининг “Туризм тўғрисида”ги қонуни қабул қилинди [8].

Шу ўринда таъкидлаш жоизки, Ўзбекистон Республикаси ҳудудида турли даврларда вужудга келган тўрт мингдан ортиқ архитектура, тарихий ва табиий мерос ёдгорликлари [9, 16] мавжудлигига қарамай, ушбу туристик хизмат салоҳиятидан тўлиқ фойдаланилмоқда, деб бўлмайди. “Ўзбектуризм” экспертларининг маълумотиغا кўра, 2009 йилда туризм соҳасидаги хизмат ички ялпи маҳсулот умумий ҳажмининг бор-йўғи 0,6 фоизини ташкил этди [10, 25]. 2012 йилнинг дастлабки чорагида Ўзбекистонда туризмдан тушган даромад ЯИМга нисбатан бир ярим фоиздан ошмади [11]. Мамлакатдаги туристик салоҳиятни инобатга олинадиган бўлса, бу жуда кичик кўрсаткич ҳисобланади. Бунинг ўзига хос сабаблари бўлиб, аввало, туризм билан боғлиқ ҳуқуқий ҳужжатларнинг тўлиқ ишлаб чиқилмаганлиги, валюта конвертациясининг тўлиқ эркинлаштирилмаганлиги (2017 йилгача), хорижий фуқароларнинг Ўзбекистон Республикасига ташрифи учун қулай шарт-шароитлар яратиш ва виза тартиб-таомилларини соддалаштириш тартиби жорий этилмаганлиги каби ҳолатлар таъсир кўрсатган эди.

Сўнгги йилларда Ўзбекистонда мавжуд бой табиий, маданий ва тарихий мероснинг ресурслари ва имкониятларидан самарали фойдаланиш, Буюк ипак йўлида туризм йўналишининг жозибадор маркази сифатида республика қиёфасини шакллантиришни таъминлайдиган, юқори малакали ва жаҳон туризм индустрияси бозорида рақобатбардош кадрларни тайёрлаш бўйича ислоҳотлар изчил давом эттирилиб, 2018 йили Ўзбекистон Республикаси Президенти қарори билан Самарқанд шаҳрида “Ипак йўли” туризм халқаро университети ташкил этилди [12].

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 6 мартдаги “Транспорт ва туризм объектларида жамоат хавфсизлигини таъминлашнинг самарали тизимини жорий этишга оид кў-шимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарорига мувофиқ, Ички ишлар органлари тизимида Хавфсиз туризмни таъминлаш бошқармаси ташкил этилди [13, 176]. Хавфсиз туризмни таъминлаш бошқармасининг асосий вазифалари юртимизга келаётган хорижий сайёҳларга амалий ёрдам бериш, уларнинг хавфсизлигини таъминлаш, сайёҳлик на-мойиши ва инфратузилмаси объектларида жамоат тарти-бини сақлаш, ҳуқуқбузарлик ва жиноятчиликнинг олдини олишдан иборат қилиб белгиланди.

Янги таҳрирдаги “Ўзбекистон Республикаси Туризм тўғрисида”ги қонунда ҳам [14] мамлакатда туризмнинг барча соҳаларининг барқарор ривожланиши масаласи илгари сурилди.

Тизимдаги ислохотлар жараёнида “Ўзбектуризм” Миллий компанияси ўрнига Ўзбекистон Республикаси Туризмни ривожлантириш давлат қўмитаси ташкил этилиши мамлакатнинг туризм салоҳиятини тубдан ошириш, туризмга иқтисодийнинг стратегик сектори мақомини беришда муҳим аҳамият касб этди. Туризм соҳасида ягона давлат сиёсати ўтказилишига йўналтирилган туризмни ривожлантиришнинг яхлит концепцияси шакллантирилиши ва амалга оширилишини таъминлаш, халқаро стандартларга мувофиқ бўлган туризм инфратузилмасини ривожлантиришга хорижий инвестицияларни жалб этиш, минтақаларда янги туризм йўналишлари ташкил этилишини таъминлаш кабилар қўмитанинг асосий вазифалари этиб белгилаб берилди.

Хулоса қилиб айтганда, мустақиллик йилларида жамият ҳаётининг барча жабҳаларида амалга оширилаётган ислохотлар жараёнида туризм соҳасини ривожлантиришга ҳам алоҳида аҳамият берилди. Туризм соҳасини ҳар томонлама тараққий эттириш мақсадида кўплаб ҳуқуқий-меъорий ҳужжатлар қабул қилиниб, улар асосида тегишли чора-тадбирлар ўтказилган бўлсада, соҳани тўлиқ ривожлантиришда айрим камчиликлар (валюта айрибошлаш, сервис соҳаси ва виза олишдаги узилишлар) ҳам кузатилган эди. Сўнгги йилларда ҳукумат томонидан туризмни ривожлантиришга бўлган эътиборнинг янада кучайтирилиши ва шароитларнинг яхшиланиши натижасида Ўзбекистонга туристларнинг оқими сезиларли даражада ошганини кузатиш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. ЎзМА, М-141-фонд, 1-рўйхат, 1-йиғма жилд, 5-варак.
2. Сатторий Ҳ. Карвон йўлларида чироқлар мангу порлайди. // Халқ сўзи газетаси, 1994 йил 7 октябрь, № 197.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2005 йилгача бўлган даврда Ўзбекистонда туризмни ривожлантириш давлат дастури тўғрисида”ги ПФ-2286-сон фармони 1999 йил 15 апрель. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1999, 4-сон, 96-модда.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Ўзбекистон Республикаси 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-3256-сон қарори 2006 йил 17 апрель. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2006, 16-сон, 133-модда.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 2 декабрдаги “Ўзбекистон Республикасининг туризм соҳасини жадал ривожлантиришни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4861-сон Фармони. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2016, 49-сон, 558-модда.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида.

2017 йил 7 февраль, ПФ-4947-сон // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017, 6-сон, 70-модда.

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2018-2019 йилларда туризм соҳасини ривожлантириш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-3217-сон қарори 2017 йил 16 август. Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017, 33-сон, 845-модда.

8. Ўзбекистон Республикасининг “Туризм тўғрисида”ги қонуни. –Тошкент, "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2019 йил 22 июль, 29-сон, 515-модда.

9. Мўминов А. Ўзбекистонда экологик туризмнинг ривожланиш жараёнлари (1991-2020 йй). Тарих фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий даражасини олиш учун ёзилган дисс. автореферати. –Тошкент, 2019. – Б. 16.

10. Сиддиқов Р. Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасига кадрлар тайёрлаш муаммолари. – Тошкент: “Ижтимоий фикр. Инсон ҳуқуқлари” журнали, 2012. – Б. 25.

11. “Ўзбектуризм” миллий компанияси раиси Ф.Ризаевнинг “Ўзбекистонда туризмни ривожлантириш чора-тадбирлари амалга оширилишининг бориши тўғрисида” 2012 йил якунлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис Қонунчилик палатасида ахбороти.–Тошкент, 2013 йил 26 февраль, 618-II-сон. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлис палаталарининг Ахборотномаси, 2013, 2-сон, 29-модда.

12. “Ипак йўли” туризм халқаро университетини ташкил этиш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Президенти қарори.–Тошкент; 2018 йил 28 июнь. Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 29.06.2018.

13. Тошкент шаҳар Ички ишлар органлари: кеча ва бугун. Муаллифлар жамоаси. – Тошкент, 2021. – Б.176.

14. Ўзбекистон Республикасининг “Туризм тўғрисида”ги қонуни. –Тошкент, "Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами", 2019 йил 22 июль, 29-сон, 515-модда.

15. Kurbonali, S., & Umarali, Y. (2023). AGE-SPECIFIC CHARACTERISTICS OF PHYSICAL FITNESS OF COLLEGE STUDENTS. Conferencea, 188-191.

16. Мамажонов, Н., Хамракулов, Р. А., Хайдаралиев, Х., Хасанов, А., Бобожонов, Н., & Усмонов, З. КБК: 751 М23 Ташкилий кумита.